

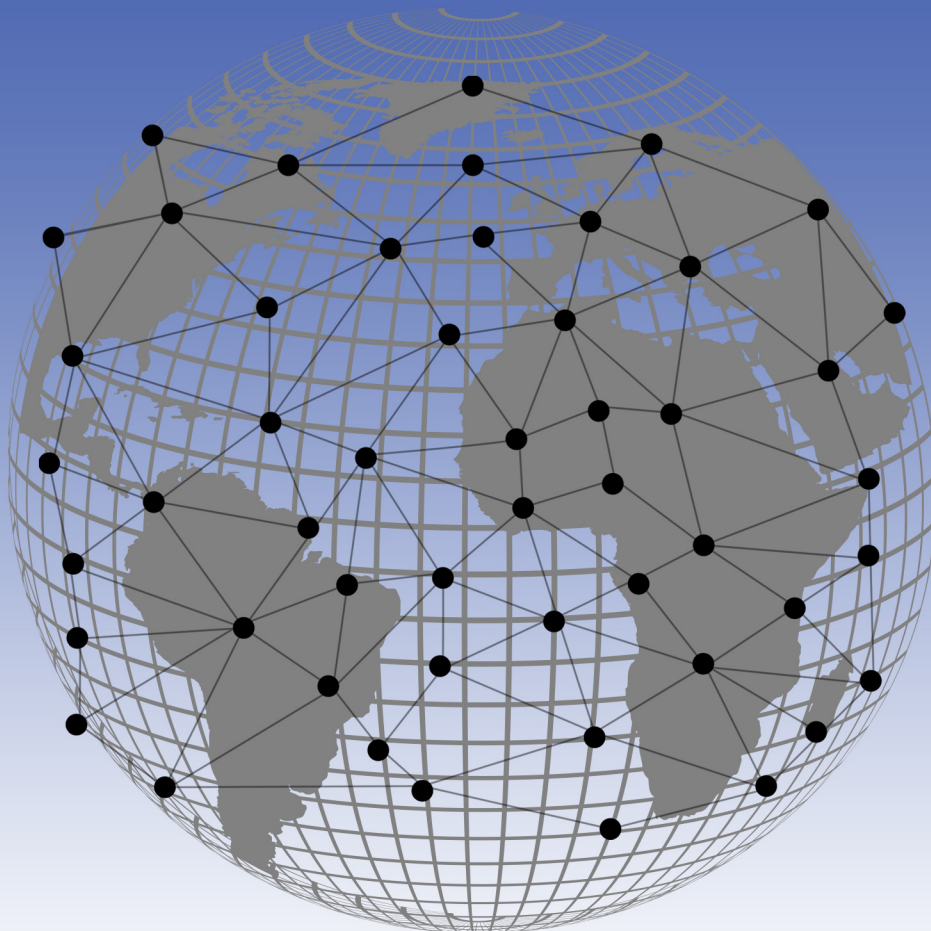

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره پنجاه و هفت)

در این شماره می‌خوانید:

- ایران بازنده بزرگ بحران اوکراین: تثبیت حذف ایران از بازار جهانی انرژی به دلیل تصورات اشتباه در مورد زمستان سخت اروپا و تداوم وضعیت تحریمی و نااطمئانی تشدید شونده
- اتصال آسیا و اروپا به طور مستقیم از طریق بندر جده با هدف تقویت زنجیره‌های تأمین و تنوع بخشی به مسیرهای حمل و نقل
- سپرده گذاری یک میلیارد دلاری عربستان در بانک مرکزی دولت در پی پایین آمدن شدید ارزش پول ملی یمن و قیمت بالای سوخت و کالاها در این کشور
- توافق بر سر پروژه اتصال برق بین کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و عراق

اسفند ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره پنجاه و هفت)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: اسفند ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: تحریم‌های جدید اتحادیه اروپا، بازار غلات، خودروهای برقی، اتصال آسیا به اروپا، ارتباط ریلی با ازبکستان

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۹	تحولات منطقه‌ای

تحولات جهانی

آمریکا در پی جبران کاهش تولید نفت روسیه

پس از اعلام روسیه مبنی بر کاهش تولید نیم میلیون بشکه در روز یا حدود ۵ درصد از ماه آینده به تلافی تحریم‌های غرب، دولت آمریکا اعلام کرد که فروش برنامه ریزی شده ۲۶ میلیون بشکه نفت خام از ذخایر استراتژیک نفت این کشور (SPR) را در دست اجرا دارد. فروش این میزان از نفت، حجم ذخایر استراتژیک آمریکا را به حدود ۳۴۵ میلیون بشکه کاهش خواهد داد.

شایان توجه است که دولت بایدن طی سال گذشته، با هدف مهار افزایش قیمت سوخت، ۱۸۰ میلیون بشکه نفت خام از SPR را به فروش رساند که رکوردی به شمار می‌رفت؛ این در حالی است که پیش از این، وزارت انرژی در نظر داشت تا فروش برنامه ریزی شده ۲۶ میلیون بشکه نفت در سال مالی جاری را به منظور شارژ مجدد ذخایر اضطراری پس از رکورد کاهش سال گذشته SPR به ۳۷۱ میلیون بشکه، که پایین‌ترین سطح از سال ۱۹۸۳ به شمار می‌رود، لغو کند.

در واقع ایالات متحده پس از رسیدن ذخایر استراتژیک به رقم ۳۴۵ میلیون بشکه، به دنبال جایگزینی ذخایر برداشت شده پس از تثبیت قیمت در حدود ۷۰ دلار در هر بشکه بود اما پس از اعلام کاهش عرضه روسیه، قیمت نفت خام WTI به حدود ۸۰ دلار در هر بشکه افزایش یافت.

همکاری سه جانبه امارات متحده عربی، فرانسه و هند

اخیرا یک طرح همکاری سه جانبه در زمینه انرژی و تغییرات آب و هوایی میان سه کشور امارات، فرانسه و هند طی یک بیانیه مشترک اعلام شده است؛ در چارچوب این توافق، سه کشور به دنبال همسویی بیشتر سیاست‌های اقتصادی، فناوری و اجتماعی خود با اهداف توافقنامه آب و هوایی پاریس خواهند بود و در این راستا، امکان همکاری آنها با انجمن حاشیه اقیانوس هند (IORA) برای پیگیری پروژه‌های خاص و قابل انجام در زمینه انرژی پاک، محیط زیست و تنوع زیستی فراهم خواهد شد.^۱

تمرکز بر موضوعات کلیدی مانند آلودگی ناشی از محصولات پلاستیکی یکبار مصرف، بیابان‌زایی و امنیت غذایی در چارچوب سال ۲۰۲۳ به عنوان سال جهانی ارزن، جستجوی زمینه‌های همکاری بیشتر بین نیروهای دفاعی سه کشور و همچنین همکاری در حوزه‌های مختلف از جمله نوآوری‌های فناوری، حوزه فرهنگی، تهدیدات ناشی از بیماری‌های عفونی و همچنین اقداماتی برای مبارزه با همه‌گیری هر نوع بیماری در آینده در دستور کار این سه کشور قرار گرفته است.

افزایش صادرات محصولات کشاورزی روسیه به کشورهای خلیج فارس

اخیرا سرگئی کوزلوف، سفیر روسیه در ریاض، اعلام کرد که صادرات محصولات کشاورزی روسیه به عربستان سعودی در سال گذشته با افزایش بی سابقه‌ای روبرو شد. در سال ۲۰۲۲، صادرات محصولات کشاورزی-صنعتی روسیه به عربستان سعودی با افزایش بی‌سابقه ۴۹,۹ درصدی مواجه شد و به نقطه عطف یک میلیارد دلاری نزدیک شد. در همین راستا، همکاری مسکو با ریاض در بخش کشاورزی، یکی از کاتالیزورهای اصلی برای توسعه کل روابط تجاری و اقتصادی میان روسیه و عربستان به شمار می‌رود. اهمیت عربستان سعودی برای روسیه به عنوان یک شریک تجاری و اقتصادی، به طور پیوسته در حال افزایش بوده است و دو کشور در حال برنامه‌ریزی برای افزایش حجم تجارت متقابل به ۵ میلیارد دلار «در آینده قابل پیش بینی» هستند. تجارت دوجانبه میان آنها در سال ۲۰۲۲ به حدود ۱,۷۵ میلیارد دلار رسید. طی سفر وزیر کشاورزی روسیه به کشورهای حاشیه خلیج فارس در اکتبر سال گذشته، دو طرف یادداشت تفاهمی را امضا کردند که بر اساس آن افزایش عرضه غلات، دام زنده، محصولات دامی، مواد غذایی، محصولات ماهی، میگو، میوه‌ها و خرما، محصولات زراعی و علف‌های علوفه‌ای در دستور کار قرار گرفت. بخش عمده‌ای از تجارت دوجانبه عربستان با روسیه را مواد شیمیایی نفتی تشکیل می‌دهد؛ از یک سو عربستان سعودی رزین‌های آمینه، الکل‌های غیر حلقوی و پلی‌استال‌ها را به روسیه صادر می‌کند و از سوی دیگر، روسیه نفت تصفیه شده، جو و سایر مواد غذایی را به این کشور صادر می‌کند. علاوه بر این بخش‌ها، فرصت‌های دیگری نیز برای توسعه تجارت فی‌مابین آنها وجود دارد؛ عربستان سعودی رسماً برای پیوستن به گروه کشورهای بریکس درخواست داده است.

ضربه تحریم‌های جدید اتحادیه اروپا بر پیکر بانک‌ها و صادرات روسیه؟

اخیرا دیپلمات‌ها و مقامات اتحادیه اروپا اعلام کردند که اتحادیه اروپا قصد دارد با اعمال تحریم‌های مالی جدید، ایجاد محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت خدمت به اتباع روس عضو هیئت مدیره شرکت‌های زیرساختی مهم اروپایی مانند شبکه‌های برق، به مسکو ضربه وارد کند.

بروکسل قصد دارد تحریم‌های مالی جدیدی را علیه چهار بانک روسی از جمله بزرگترین بانک خصوصی این کشور، آلفا بانک، که توسط میلیارد روسی-اسرائیلی، میخائیل فریدمن، تأسیس شده، اعمال کند.

همچنین فهرست تحریمی‌های جدید، حدود ۱۳۰ نهاد و شخص از جمله رهبران نظامی روسیه، مقامات منصوب روسیه در سرزمین‌های اشغالی در اوکراین و خبرنگاران رسانه‌های دولتی روسیه را در بر می‌گیرد. نکته حائز اهمیت آنکه تحریم‌های جدید شامل افراد و شرکت‌ها در سایر کشورها که با اقدامات نظامی روسیه یا گروه واگنر نیز خواهد شد.

علاوه بر این، به گفته مقامات اروپایی، اتحادیه اروپا در حال آماده سازی طرح ممنوعیت صادرات قطعات الکترونیکی به روسیه که امکان بهره گیری از آنها در ساخت سلاح وجود دارد، ممنوعیت واردات لاستیک و آسفالت از روسیه و صادرات کالاهای اتحادیه اروپا از جمله کامیون، سایر وسایل نقلیه سنگین، ماشین آلات ساختمانی، پمپ‌ها و سایر تجهیزات مورد استفاده در بخش ساخت و ساز به روسیه است.

بروکسل به منظور مقابله با دور زدن تحریم‌ها، در نظر دارد یک شرکت کشتیرانی مستقر در دوبی را که مظنون به ارائه کمک به روسیه در دور زدن تحریم‌های صادرات نفت است، در لیست تحریم قرار دهد.

تلاش اروپا برای ایجاد روابط باثبات انرژی با خاورمیانه

اخیرا جنگ اوکراین یکساله شد. آثار این جنگ در حوزه های مختلف اقتصاد سیاسی بین الملل آشکار است. یکی از این حوزه ها ژئوپلیتیک انرژی در خاورمیانه است. جنگ اوکراین پویایی انرژی را بین اروپا و خاورمیانه تغییر داده است زیرا روسیه، بزرگترین صادرکننده گاز طبیعی و دومین صادرکننده بزرگ نفت جهان، همچنان با تحریم‌های غرب مواجه است و خاورمیانه قادر به عرضه گازوئیل و سایر محصولات پالایش شده به اروپاست. بخش عمده کمبود اروپا را گازوئیل تشکیل می‌دهد زیرا در گذشته، ۴۰ درصد از گازوئیل خود را از روسیه وارد می‌کرد که همزمان با اجرای آخرین بسته تحریمی محصولات روسی از ۵ فوریه، شروع به کاهش واردات خود کرده است. همزمان با آن، اخیراً در خاورمیانه چندین پالایشگاه از جمله جیزان در عربستان سعودی، الزور در کویت، کربلا در عراق و دقم در عمان، شروع به کار کرده‌اند یا به زودی در ماه‌های آتی آغاز به فعالیت خواهند کرد. این پالایشگاه‌ها در تلاش اند تا محصولات مورد نیاز اروپا را تامین کنند و به نوعی جایگزین روسیه شوند.

طی چند ماه اخیر، چندین رهبر اروپایی با سفر به کشورهای غنی از انرژی در خاورمیانه و شمال آفریقا، ایجاد روابط مستحکم در زمینه انرژی با آنها را در دستور کار خود قرار دادند. به عنوان مثال، در سفر نخست وزیر ایتالیا، جورجیا ملونی در ژانویه به الجزایر، وی بر عزم کشورش برای پایه‌گذاری یک مشارکت استراتژیک با الجزایر با هدف حذف انرژی روسیه از ساختار اقتصادی این کشور تأکید کرد.

شایان ذکر است که با قطع جریان انرژی از روسیه به عنوان منبع اصلی تأمین انرژی اروپا، در این قاره کمبود انرژی وجود دارد. بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، اروپا در سال ۲۰۲۱ روزانه ۲,۲ میلیون بشکه نفت از روسیه وارد کرد که ۷۰۰ هزار بشکه از طریق خطوط لوله و ۱,۲ میلیون بشکه در روز محصولات نفتی پالایش شده ارسال می‌شد.

اما پس از تهاجم روسیه به اوکراین، دولت‌های اروپایی با مشکلی مواجه شدند که پیش‌بینی‌ای از آن نداشتند. آژانس بین‌المللی انرژی در نتیجه تحریم‌های روسیه که شامل صادرات نفت و گاز طبیعی می‌شود،

اعلام کرد که اتحادیه اروپا باید کسری ۱ میلیون بشکه‌ای نفت خام و ۱.۱ میلیون بشکه‌ای فرآورده‌های نفتی در روز را جبران کند؛ این در حالی است که میدان گازی گرونینگن هلند در ماه اکتبر بسته خواهد شد و نیروژ نیز در حال بررسی محدودیت‌های تولید نفت و گاز طبیعی خود است.

لذا در پی بحران جنگ روسیه در اوکراین در کمتر از دو یا سه ماه، امنیت انرژی و امنیت عرضه انرژی متزلزل شد و تنها گزینه موجود، بکارگیری استراتژی‌های امنیت انرژی دوجانبه یا شاید چندجانبه برای یافتن تأمین‌کنندگان جدید بود.

واقعیت این است که نیازهای آتی انرژی تجدیدپذیر در اروپا به ویژه برای هیدروژن سبز یا آمونیاک تنها از طریق تولیدکنندگان منطقه خاورمیانه، قابل تأمین است و بر همین اساس، تمامی کشورهای اروپایی با یکدیگر بر سر دسترسی جدید به شورای همکاری خلیج فارس و شمال آفریقا رقابت می‌کنند.

هر چند که با طولانی شدن جنگ، برخی از کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا تلاش می‌کنند تا تقاضای انرژی اروپا را پوشش دهند اما در کوتاه‌مدت به دلیل وجود بسیاری از قراردادهای بلندمدت که پیشتر امضا شده است، کمبود انرژی وجود دارد. به عنوان مثال، قطر در سال ۲۰۲۲ نسبت به سال ۲۰۲۱، تنها توانست محصولات خود را ۱۰ درصد بیشتر به اروپا منتقل کند، زیرا بخش عمده محصولات خود را بیشتر و از طریق قراردادهای بلندمدت به مشتریان آسیایی خود فروخته بود. قطر در سال گذشته، صادرات ال ان جی خود به اروپا را از ۱۶،۹ میلیون تن، به ۱۹،۴ میلیون تن افزایش داد و از این طریق سهم اروپا از ۲۱،۶ درصد به ۲۴،۲ درصد افزایش یافت.

مجموع صدور محموله‌های نفت از منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به اروپا از ۱،۲ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۱ به ۱،۷ میلیون بشکه در سال ۲۰۲۲ افزایش یافت و سهم اروپا از ۷،۵ درصد به ۹،۴ درصد افزایش یافت. واردات محصولات اروپا از منادود ۱۰ درصد از ۹۱ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۲۱ به ۱ میلیون بشکه در سال ۲۰۲۲ افزایش یافته است و از ابتدای سال ۲۰۲۳ تاکنون، صدور حدود ۱،۲ میلیون بشکه در روز را ادامه داده است.

بخش عمده افزایش حجم تجارت میان اروپا با منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، مربوط به عربستان سعودی و عراق بوده است. شرکت‌های انرژی اروپایی علاقه شدیدی به پروژه‌های این منطقه از خود نشان داده‌اند و شرکت‌های توتال، انی و شل، قراردادهایی را برای توسعه صادرات LNG قطر امضا کرده‌اند و به همراه شرکت‌های BP و Equinor نسبت به مناقصه آتی الجزایر علاقه‌مندند.

در یک سالگی جنگ اوکراین، ژئوپلیتیک انرژی به شدت دگرگون شده است. کشورهای نفتی خاورمیانه و تولیدکنندگان مهم گاز از برندگان این جنگ بوده‌اند. در این میان ایران یک بازنده بزرگ است. در حالی که این تحول می‌توانست ایران را به بازار جهانی انرژی بازگرداند، اما تصورات اشتباه در مورد زمستان

سخت اروپا و نیز تداوم وضعیت تحریمی و نااطمیانی تشدید شونده، عملاً حذف ایران از بازار جهانی انرژی را تثبیت کرد. این در حالی است که حتی روسیه در پیامد تحریم‌های شدید توانسته به صورتی نسبتاً موفقیت‌آمیز بازارهای انرژی خود را به سوی شرق تغییر جهت دهد و در بازاری مانند چین جایگزین ایران شود. توجه به این نکته ضروری است که حذف ایران از بازار انرژی به معنای تخریب بنیان اقتصاد ملی و در میان مدت تخریب بنیان قدرت ملی کشور خواهد بود. تغییر موازنه قدرت ژئواکونومیک در منطقه علیه ایران در میان مدت شرایط را برای تضعیف موقعیت ژئوپلیتیک ایران فراهم می‌آورد.

روسیه در پی حفظ موقعیت در بازار غلات

اخیراً ولادیمیر پوتین، از استراتژی جدید روسیه در زمینه غلات پرده برداشت؛ استراتژی‌ای که کانون تمرکز آن، دستیابی به حجم بالای صادرات غلات روسیه است. در روسیه در سال ۲۰۲۲، بیش از ۱۵۰ میلیون تن غلات از جمله بیش از ۱۰۰ میلیون تن گندم برداشت شده است. پوتین مدعی شد که تا پایان سال زراعی جاری، یعنی تا ۳۰ ژوئن ۲۰۲۳، حجم کل صادرات غلات این کشور به ۵۵ تا ۶۰ میلیون تن خواهد رسید. بر اساس آخرین داده‌های ارائه شده توسط سرویس آمار روسیه، برداشت محصول غلات روسیه به ۱۵۳,۸ میلیون تن رسیده است که ۲۶,۷ درصد نسبت به سال ۲۰۲۱ افزایش داشت؛ رقمی که از پیش‌بینی‌های رسمی قبلی، یعنی ۱۵۰ میلیون تن، فراتر رفت. داده‌ها حاکی از این امر است که برداشت گندم در سال گذشته به حجم ۱۰۴,۴ میلیون تن رسیده است.

شایان ذکر است که رکورد قبلی برداشت غلات، توسط روسیه در سال ۲۰۱۷ و با برداشت ۱۳۵,۵ میلیون تن ثبت شد و همچنان انتظار می‌رود روسیه علی‌رغم تحریم‌های غرب که مشکلات تجاری فراوانی برای این کشور ایجاد می‌کند، جایگاه خود را به‌عنوان بزرگترین صادرکننده گندم در جهان حفظ کند.

تحولات منطقه‌ای

خیز عربستان سعودی برای تولید خودروهای برقی

عربستان سعودی طی چند دهه برای توسعه صنعت خودروسازی خود تلاش کرده است؛ هر چند که دستاورد مهمی در این زمینه کسب نکرده است. اخیراً این کشور با بهره‌گیری از مازاد دلارهای نفتی خود، به سمت تولید خودروهای برقی گام برداشته است.

طرح تولید خودروهای برقی، بخشی از تلاش‌های جاه طلبانه این کشور برای تنوع بخشیدن به منابع درآمدی و کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی است. عربستان قصد دارد میلیاردها دلار را تا سال ۲۰۳۰ برای احداث یک مرکز تولید خودروهای برقی با هدف تولید ۵۰۰ هزار خودرو در سال سرمایه‌گذاری کند.

شرکت لوسید موتورز آمریکا که عربستان سعودی بیشتر سهام آن را با صرف هزینه حدوداً ۲ میلیارد دلاری خریداری کرده، قصد دارد حدود یک چهارم از این تعداد خودروی برقی در این کشور را تولید کند. از آنجایی که خودروسازان معتبری در اروپا، ایالات متحده و ژاپن بر بازار خودروهای بنزینی حضور و تسلط دارند و ورود به آن بسیار دشوار است، عربستان سعودی امیدوار است که با تمرکز بر خودروهای برقی، شانس بیشتری برای موفقیت داشته باشد. هر چند که تردیدهایی در مورد توانایی این کشور برای رقابت با چینی‌ها که از بنیان‌های قوی در تولید خودروهای الکتریکی، فناوری و بهره‌وری بالا و همچنین هزینه نیروی کار ارزان برخوردارند وجود دارد.

شایان توجه است که در عربستان به تولید خودروهای الکتریکی به عنوان یک ستون مهم در سیاست تنوع بخشی به تولیدات و درآمد نگریسته می‌شود که تحت نظارت صندوق سرمایه‌گذاری عمومی این کشور قرار دارد. این صندوق از منابع ۶۰۰ میلیارد دلاری برخوردار است.

هدف از استراتژی تنوع بخشی، گسترش نیروی کار محلی، آموزش مهارت‌های جدید به کارگران، ایجاد اشتغال در بخش خصوصی و در عین حال جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. طرح‌های اقتصادی گسترده‌تر این کشور، مربوط به ایجاد شهر قرن بیست و یکمی نئوم، احداث یک مرکز مالی در ریاض و اقامتگاه‌های توریستی است.

بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، برای نیل به هدف به صفر رساندن تولید کربن تا سال ۲۰۵۰، حدود ۶۰ درصد از خودروهای فروخته شده سالانه تا سال ۲۰۳۰ را باید خودروهای الکتریکی تشکیل دهند. عربستان امیدوار است که با همکاری گروه فناوری فاکس کان و شرکت بی ام و، سالانه ۱۷۰ هزار خودرو تولید کند. بر اساس برنامه ریزی‌های انجام شده، اولین خودروهای برقی تولید شده در عربستان، تا سال ۲۰۲۵ به بازار عرضه خواهد شد. علاوه بر این، صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان با هیوندای و گروه خودروساز برقی چینی Enovate به منظور تولید خودرو برقی در این کشور قرارداد امضا کرده است. شایان توجه است که هزینه صرف شده در واردات ماشین‌آلات حمل و نقل در عربستان، حدود ۱۵ درصد از هزینه واردات عربستان را تشکیل می‌دهد و در واقع این بخش، بزرگترین مصرف‌کننده ارز خارجی است. لذا توسعه صنعت خودروهای برقی در این کشور، به میزان زیادی در هزینه‌های این کشور صرفه جویی ایجاد می‌کند و انگیزه زیادی برای جایگزینی این واردات با خودروهای تولید داخل فراهم کرده است.

بر این مبنای برنامه ریزی شده است که تا سال ۲۰۳۰، عربستان در بین پنج تولیدکننده بزرگ خودروهای برقی در جهان قرار گیرد و حدود ۳۰ درصد از تمام وسایل نقلیه در ریاض به برقی تبدیل شود. هر چند که موانعی از جمله رکود و تورم جهانی، کمبود تراشه، قیمت بالای مواد معدنی مورد نیاز برای باتری‌ها و تنگنای زنجیره تأمین مواد معدنی نیز توسعه این بخش را با تهدید مواجه کرده است. در همین راستا،

صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان به منظور رفع معضلات پیش رو، شرکتی را برای سرمایه‌گذاری در استخراج معدن در خارج از کشور تأسیس کرده است تا بدین طریق تأمین لیتیوم و سایر مواد معدنی مورد استفاده در باتری‌ها را تضمین کند. همچنین شرکت سازنده باتری استرالیایی EV Metals، در حال برنامه‌ریزی برای تأسیس کارخانه هیدروکسید لیتیوم در عربستان است.

چشم انداز تجارت ۱۰۰ میلیارد دلاری روسیه و ترکیه

اخیرا سرکنسول روسیه در استانبول اعلام کرد که حجم تجارت روسیه با ترکیه به سرعت در حال گسترش بوده و در سال ۲۰۲۲ به ۷۰ میلیارد دلار یعنی حدود ۲ برابر سال پیش از آن افزایش یافته است. هدف رهبران دو کشور، افزایش این رقم به ۱۰۰ میلیارد دلار است. با توجه به تحریم غرب علیه روسیه و خروج بسیاری از شرکت‌های غربی از این کشور، بستر مناسبی برای گسترش روابط تجاری دوجانبه فراهم شده و گسترش روند تولید مشترک و اجرای سرمایه‌گذاری‌های مشترک در دستور کار قرار گرفته است. سال گذشته، ترکیه و روسیه نقشه راه همکاری اقتصادی را امضا کردند که بر اساس آن، حجم تجارت دوجانبه به ۱۰۰ میلیارد دلار در سال خواهد رسید. دو کشور همچنین توافق کردند که روبل روسیه را به عنوان ارز تسویه حساب برای تجارت دوجانبه، از جمله برای تأمین گاز طبیعی روسیه بکار گیرند.

داده‌ها نشان می‌دهد که در ماه‌های گذشته ترکیه یکی از پنج صادرکننده برتر به روسیه بود و این کشور در سال ۲۰۲۱، رتبه یازدهم را در بین کشورهای صادرکننده به روسیه، یعنی بالاتر از ایالات متحده، فرانسه، ژاپن، لهستان و ایتالیا به خود اختصاص داده بود.

خودکفایی عراق در گاز ظرف ۳ سال آینده

اخیرا و پس از تأخیر ۵ ساله، نخست‌وزیر عراق قرارداد نهایی پنجمین دور مجوزهای حفاری و توسعه میدان‌های نفتی مرزی عراق را امضا کرد. تأخیر در تأیید نهایی این قراردادها، موجب وارد آمدن خسارت‌های مالی شدید و آسیب‌های زیست‌محیطی فراوانی به عراق شده است. با اجرایی شدن این قراردادها، ۲۵۰ هزار بشکه به تولید نفت عراق افزوده خواهد شد و متعاقب آن، مرحله تازه‌ای از قراردادها برای افزایش تولید گاز در عراق منعقد خواهد شد.

نخست‌وزیر عراق امضای این قرارداد را آغازی برای وارد شدن عراق به بازارهای جهانی گاز و رفع بحران برق در این کشور دانسته است که طی ۳ سال، عراق را در تولید گاز خودکفا خواهد کرد. از برنامه‌های دولت فعلی عراق، سرمایه‌گذاری بر روی گازهای مشعل و گاز طبیعی در قالب اصلاحات اقتصادی است که از محورهای اصلی برنامه دولت است.

راه اندازی مسیر دریایی جدید عربستان برای اتصال آسیا به اروپا

شرکت خطوط دریایی عربستان خبر بازگشایی یک خط سرویس جدید میان قاره‌های آسیا و اروپا به عنوان بخشی از برنامه توسعه شبکه خطوط خود را اعلام کرد. هدف از توسعه این خط جدید حمل و نقل، تقویت زنجیره‌های تأمین و تنوع بخشی به مسیرهای حمل و نقل برشمرده شده است که به طور مستقیم آسیا و اروپا را از طریق بندر جدّه به هم متصل می‌کند. این خط جدید، می‌تواند عربستان سعودی را به یک مرکز لجستیک جهانی که هند، چین و اروپا را به هم پیوند می‌دهد، تبدیل کند.

شایان ذکر است که این مسیر دریایی جدید، بر اساس استراتژی حمل و نقل و لجستیک ملی عربستان است که در ژوئن ۲۰۲۱ با هدف تبدیل این کشور به عنوان یک مرکز لجستیک جهانی که سه قاره را به هم متصل می‌کند، مطرح شد. برای عربستان سعودی، ارتقای لجستیک حائز اهمیت فراوانی است، چراکه سبب تقویت زنجیره تأمین این کشور می‌شود که به نوبه خود برای دستیابی به اهداف اقتصادی سند چشم انداز ۲۰۳۰، حیاتی است.

در همین راستا، وزارت حمل و نقل و لجستیک عربستان سعودی در اکتبر ۲۰۲۲، برنامه‌های خود مبنی بر افتتاح ۵۹ منطقه لجستیکی به منظور تقویت زنجیره‌های تأمین را اعلام کرده بود.

توافق بر سر پروژه اتصال برق بین کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و عراق

اخیرا در عربستان، قرارداد اجرای پروژه اتصال برق بین کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و عراق با هزینه حدود ۲۲۰ میلیون دلار به امضا رسید. این پروژه در کوتاه مدت، به تأمین برق در جنوب عراق و در استان بصره از طریق کشورهای شورای همکاری خلیج فارس کمک خواهد کرد و در درازمدت، منجر به توسعه پایدار در منطقه خواهد شد.

این پروژه شامل ساخت خطوط انتقال برق دو مداره با ولتاژ ۴۰۰ کیلو ولت از ایستگاه و فرای کویت تا ایستگاه فاو در جنوب عراق است. مرحله اول، شبکه اتصال برق خلیج فارس به طول ۲۹۵ کیلومتر، برای تأمین حدود ۵۰۰ مگاوات برق عراق از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس است که پیش بینی می‌شود عملیات ساخت آن به ظرفیت کل انتقال ۱۸۰۰ مگاوات الکتریسیته طی ۲۴ ماه به اتمام برسد. این پروژه شامل تأمین و نصب قطع کننده‌های مدار، راکتورهای الکتریکی، سیستم‌های اندازه گیری و کنترل برای ساخت و توسعه پست‌های فرعی در الوفرا و الفاو و همچنین ارائه خدمات مشاوره ای در زمینه مسائل زیست محیطی و اجتماعی و نظارت بر اجرای آنها می‌باشد. هزینه این پروژه توسط صندوق توسعه اقتصادی کشورهای عربی کویت و صندوق توسعه قطر تأمین می‌شود. انعقاد این توافقنامه، در قالب دستور کار کشورهای شورای همکاری خلیج فارس برای تحکیم همکاری و افزایش مشارکت بین کشورهای عضو

شورای همکاری و عراق انجام شده است.

اسرائیل به صادرکننده نفت تبدیل می‌شود؟

شرکت انرژی انرج، اخیراً اعلام کرد که به زودی صادرات نفت از اسرائیل را آغاز خواهد کرد و برای اولین بار این بازیگر را به صادرکننده نفت تبدیل خواهد کرد. اسرائیل پیش از این به صادرکننده گاز تبدیل شده بود. این شرکت قصد دارد نفت خام اسرائیل را از میدان گازی «کاریش»^۱ که در شرق دریای مدیترانه در سواحل شمال اسرائیل قرار دارد، استخراج کرده و از طریق توافق با شرکت انرژی سوئیسی «ویتول» «به بازارهای مختلف جهانی صادر کند.

هر چند که به عقیده برخی از کارشناسان، از آنجایی که نفت استحصال شده از کاریش، محصول جانبی میادین گازی است، حائز ارزش ژئوپلیتیکی مهم نیست و اسرائیل را به صادرکننده بزرگ نفت تبدیل نمی‌کند^۲ اما در جلب توجه عمومی به بخش انرژی اسرائیل به ویژه در پی بحران انرژی در اروپا، موثر است.

دور سوم مناقصه‌های اکتشاف گاز اسرائیل در سال ۲۰۲۰ انجام شد اما موفق به جلب توجه شایانی نشد. دور سوم مناقصه‌ها در دسامبر ۲۰۲۲ نیز انجام شد. برخی معتقدند صادرات نفت از سوی اسرائیل، می‌تواند موضوع اکتشاف در این سرزمین را برای شرکت‌های انرژی جذاب تر کند. صنعت گاز طبیعی اسرائیل از زمانی که در سواحل اسرائیل در سال ۲۰۰۹ گاز کشف شد، شروع به کار کرد؛ به نحوی که در حال حاضر، اسرائیل به صادرکننده بزرگ گاز تبدیل شده است و به مصر و اردن گاز صادر می‌کند و قصد دارد به زودی صادرات خود به اروپا را افزایش دهد. در حال حاضر، اسرائیل برای تامین نیازهای نفتی خود به واردات وابسته است. با این حال، اسرائیل نفت خام را وارد کرده و پس از پالایش، نفت تصفیه شده را مجدداً صادر می‌کند. بر اساس گزارش اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده، اسرائیل یک پالایشگاه در حیفا در شمال و یک پالایشگاه دیگر در اشدود در جنوب با ظرفیت ترکیبی ۳۰۰ هزار بشکه در روز دارد.

اعطای مجوز بهره برداری از بانک MTS روسیه توسط امارات

اخیراً بانک مرکزی امارات متحده عربی به بانک MTS روسیه مجوز بازگشایی حساب‌های شخصی و تجاری اتباع روسیه در امارات را اعطا کرده است و از این پس اتباع روسیه می‌توانند در دبی حساب‌های بانکی باز کنند.

MTS یک واحد فین‌تک از بزرگترین اپراتور تلفن همراه روسیه Mobile TeleSystems است که مشمول تحریم‌های غرب نیست. این بانک در ابوظبی ثبت شده و اولین بانک خارجی است که طی چند سال اخیر در امارات مجوز دریافت کرده است و کانال جدیدی را برای جریان پول به امارات باز می‌کند.

1 - Karish

۲ - کاریش اساساً یک میدان گازی با ذخایر نسبتاً کم است که ظرف چند سال به طور کامل استحصال و تخلیه می‌شود.

خدمات ارائه شده از سوی بانک MTS تقاضاهای رو به رشد برای خدمات مالی از سوی مهاجران روسی در منطقه را برآورده خواهد کرد. شایان توجه است که اتباع روسیه، بزرگترین خریداران غیرمسقیم املاک مسکونی در دبی در سه ماهه سوم سال ۲۰۲۲ بودند. امارات، مانند عربستان سعودی، یکی از اعضای ائتلاف نفت اوپک پلاس است که روسیه را در بر می‌گیرد و روابط خوبی با مسکو حفظ کرده است.

افغانستان در پی تداوم ارتباط ریلی با ازبکستان

اخیرا در پی توقف انتقال کالاهای کشورهای آسیای میانه از راه حیرتان-مزارشریف، پس از ختم قرارداد میان افغانستان و ازبکستان، یک هیات طالبان به ازبکستان سفر کرد. انتظار می‌رود که با امضای تفاهم‌نامه با ازبکستان، روند انتقال کالا از راه آهن حیرتان-مزارشریف دوباره آغاز شود.

شایان توجه است که انتقال کالا از طریق خط آهن به افغانستان، از صرفه اقتصادی و زمانی برخوردار است و می‌تواند منجر به تسهیل تجارت میان افغانستان و ازبکستان شود.

بندر حیرتان، افغانستان را به کشورهای آسیای میانه متصل می‌سازد و هشتاد درصد واردات از کشورهای آسیای مرکزی از همین راه انجام می‌شود؛ با بسته شدن این راه چالش‌های بازرگانان بیشتر شد و قیمت برخی کالاهای خوراکی به ویژه آرد نیز افزایش یافت.

حمایت ۵۴ میلیارد دلاری شورای همکاری خلیج فارس از کشورهای منطقه

اخیرا صندوق بین‌المللی پول اعلام کرد که کشورهای عربی خلیج فارس در طول پنج سال گذشته، ۵۴ میلیارد دلار برای حمایت از کشورهای منطقه اختصاص داده اند. این مبلغ صرف کاهش بدهی و حمایت از امنیت غذایی کشورهای منطقه، به ویژه کشورهای کم درآمد، شکننده و آسیب دیده از درگیری در منطقه شده است.

مدیر کل صندوق بین‌المللی پول، اخیرا در هفتمین مجمع مالیه عمومی کشورهای عربی در دبی اظهار داشت که «وجود خطرات متعددی در منطقه از جمله جنگ روسیه در اوکراین و مشکلات ناشی از تغییرات آب و هوایی، خطر کمبود را تشدید کرده است». وی هشدار داد که نرخ بالای بیکاری مزمن، به ویژه در میان جوانان، منطقه را با یک تهدید بزرگ برای ثبات اجتماعی مواجه ساخته است. او از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس خواست به حمایت مالی از کشورهای منطقه ادامه دهند.

رشد ۳۰۰ درصدی سرمایه گذاری امارات در مصر

اخیرا مصر اعلام کرد که سرمایه گذاری‌های اماراتی در مصر طی سال گذشته، با ۳۰۰٫۸ درصد افزایش، از ۱٫۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱، به رقم ۵٫۷ میلیارد دلار رسیده است. افزون بر این داده‌های منتشر شده،

حاکمی از این امر است که ارزش کل حواله‌های ارسالی مصری‌های شاغل در امارات در سال مالی ۲۰۲۰-۲۰۲۱، حدود ۳,۵ میلیارد دلار بوده است؛ در حالی که این رقم در سال مالی ۲۰۱۹-۲۰۲۰، ۳,۴ میلیارد دلار بود که افزایش ۱,۴ درصدی داشته است. ارزش مبادلات تجاری بین مصر و امارات متحده عربی در ۱۱ ماهه نخست سال ۲۰۲۲ با افزایش ۶,۵ درصدی، از ۴,۳ میلیارد دلار در مدت مشابه سال ۲۰۲۱، به ۴,۶ میلیارد دلار افزایش یافت. حجم صادرات مصر به امارات در ۱۱ ماهه اول سال ۲۰۲۲ با افزایش ۱۴,۴ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۱، از ۱,۴ میلیارد دلار به ۱,۸ میلیارد دلار رسید. از سوی دیگر، ارزش واردات مصر از امارات در ۱۱ ماهه اول سال ۲۰۲۲ نیز با افزایش ۱,۹ درصدی مواجه شد و از ۲,۷ میلیارد دلار در مدت مشابه در سال ۲۰۲۱، به حدود ۲,۸ میلیارد دلار رسید.

مجموع ذخایر کشورهای حوزه خلیج فارس در مصر، بالغ بر ۲۸ میلیارد دلار بوده است که از این میان، ۱۳ میلیارد دلار را در سه ماهه اول سال ۲۰۲۲ از امارات، عربستان سعودی و قطر دریافت کرده است و ۱۵ میلیارد دلار نیز سپرده ریاض و ابوظبی است.

رشد ۸۰ درصدی مازاد تجاری عربستان در سال ۲۰۲۲

بر اساس داده‌های جدید، صادرات نفت خام عربستان در اکتبر سال گذشته به بالاترین میزان در ۳۰ ماه اخیر رسید؛ از سوی دیگر در سال گذشته، به مدد افزایش بهای نفت در پی جنگ روسیه با اوکراین، قیمت نفت رکورد جدیدی را ثبت کرد. عربستان در سال ۲۰۲۲ به واسطه افزایش بهای نفت و نیز افزایش صادرات این محصول، توانست به مازاد تجاری ۲۲۲ میلیاردی برسد که حاکمی از افزایش ۸۰ درصدی نسبت به سال پیش از آن بود. ارزش صادرات نفت عربستان در سال ۲۰۲۲ معادل ۳۳۰ میلیارد دلار بود؛ رقمی که از سال ۲۰۱۲ بی سابقه به شمار می‌رود. علاوه بر این، صادرات غیر نفتی این کشور نیز به حدود ۸۴ میلیارد دلار افزایش یافته است که طی ۱۲ سال اخیر، بی سابقه بوده است.

رویکرد عربستان به سمت تنوع بخشی به اقتصاد خود با هدف ارتقای سهم محصولات غیرنفتی در صادرات این کشور است که در قالب تحقق چشم انداز ۲۰۳۰ صورت می‌گیرد. از جمله این اقدامات، می‌توان به اجرای طرح‌های اقتصادی جدیدی چون توسعه توان ملی در ۱۰ زمینه در بخش‌های مختلف صنعت و معدن از جمله خودروسازی، کشتی سازی و داروسازی با ارزش بیش از ۱۹ میلیارد دلار اشاره نمود.

رشد ۶۸ درصدی حجم مبادلات تجاری میان روسیه و امارات

اخیرا مقامات روسیه اعلام کردند که تعاملات میان روسیه و امارات در حال افزایش است و این رویکرد مثبت در آمارهای تجارت روسیه و امارات بازتاب داشته است؛ در همین راستا، حجم تجارت بین روسیه و امارات در سال ۲۰۲۲ به میزان ۶۸ درصد افزایش یافته و به رقم ۹ میلیارد دلار رسیده است؛ این رقم،

رکوردی تاریخی در روابط بین دو کشور محسوب می‌شود. نکته جالب توجه آنکه حجم صادرات از روسیه به امارات به میزان ۷۱ درصد افزایش یافته و به ۸,۵ میلیارد دلار رسیده و واردات از امارات به میزان ۶ درصد افزایش یافته و به ۵۰۰ میلیون دلار رسیده است. در واقع امارات، بزرگترین شریک تجاری روسیه در میان کشورهای عربی است.

سپرده گذاری یک میلیارد دلاری عربستان در بانک مرکزی یمن

عربستان سعودی قصد دارد به زودی یک میلیارد دلار به دولت در تبعید یمن کمک کند. این اقدام در پی پایین آمدن شدید ارزش پول ملی یمن و قیمت بالای سوخت و کالاها در این کشور انجام می‌شود. جنگ داخلی یمن در سال ۲۰۱۴ آغاز شده است و منجر به ایجاد دو دولت رقیب در این کشور شد؛ دولت تحت حمایت عربستان، در عدن و دولت حوثی، که در صنعا مستقر است

یمن سال‌هاست با کمبود ارزهای خارجی از جمله دلار آمریکا و همچنین کاهش ارزش پول ملی خود مواجه بوده است. از یک سو این کشور به شدت به واردات مواد غذایی وابسته است و از سوی دیگر، بسیاری از یمنی‌ها ترجیح می‌دهند تا پس انداز خود را به صورت ارزهای خارجی حفظ کنند؛ عواملی که منجر به تشدید کمبود ارز شده است. در بجنوبه این مشکلات، دو کشور عربستان سعودی و امارات متحده عربی در آوریل سال گذشته متعهد به پرداخت کمک ۳ میلیارد دلاری به یمن شدند. هر چند که مشخص نیست که آیا واگذاری یک میلیارد دلاری عربستان سعودی بخشی از این تعهد است یا خیر!

بر اساس گزارش برنامه جهانی غذا، در یمن ۱۷ میلیون نفر با ناامنی غذایی مواجه اند. اخیراً اتحادیه اروپا ۱۹۳ میلیون یورو (۲۰۵ میلیون دلار) بودجه برای افراد آسیب پذیر در یمن اختصاص داده است و قرار است که بخشی از این بودجه صرف بخش امنیت غذایی در یمن شود.